

SLUTTRAPPORT HUNT4

Den fjerde helseundersøkelsen i Nord-Trøndelag, HUNT4, 2017-2019.

Sammendrag

HUNT4

HELSEUNDERSØKELSEN I NORD-TRØNDELAG

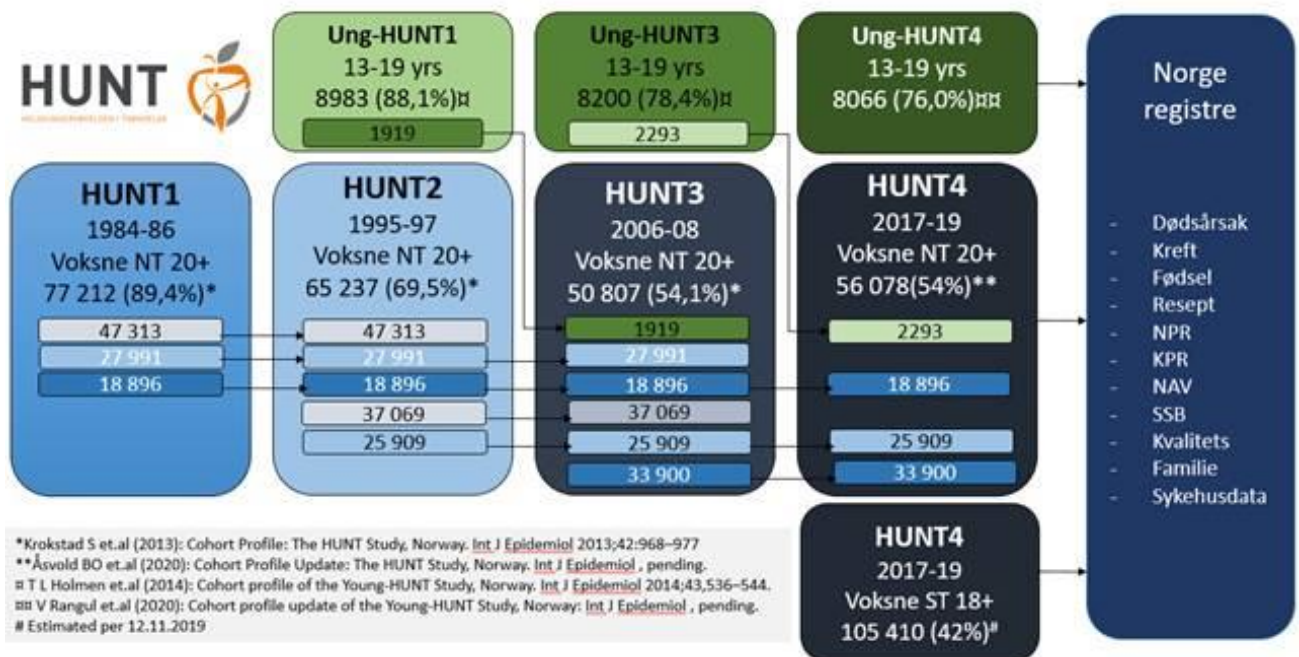

Innledning

Helseundersøkelsen i Nord-Trøndelag (HUNT) ble etablert i 1980-årene, og har siden den gang gjennomført fire store tverrsnittsundersøkelser i befolkningen i Nord-Trøndelag (figur 1). Da undersøkelsen startet, forelå det ingen tanker eller planer om en løpende undersøkelse med datainnsamlinger hvert tiår slik som det har blitt. En av suksessene med HUNT er at hele den voksne befolkningen, og fra 1990-årene hele ungdomskull i alderen 13-19 år, har blitt invitert. En annen styrke er at data kan knyttes til en lang rekke nasjonale og regionale registre, og slik følges over tid. Dette har gjort at HUNT kan brukes til svære mange formål, fra folkehelsestatistikk til molekylærbiologi. Data brukes i en lang rekke prosjekter (over 400), det publiseres nå rundt 100 vitenskapelige artikler årlig, og forskningen bidrar til forskningssamarbeid med forskere fra hele verden.

Mandatet til HUNT4 var å gjennomføre en ny helseundersøkelse, rundt 10 år etter HUNT3, og som skulle bygge videre på de tidligere undersøkelsene, og samtidig reflektere nye trender og utviklingstrekk. Det ble planlagt at datainnsamlingen skulle gjennomføres fra 2017 og vare ett til to år. Planene omfattet som tidligere invitasjon av alle ungdommer i alderen 13-19 år (Ung-HUNT) og alle voksne i fylket til deltagelse i en undersøkelse som inkluderer utfylling av spørreskjema, kliniske undersøkelser og biologiske prøver. Datainnsamlingen kunne variere avhengig av aldersgruppe. I tillegg skulle det vurderes om hvorvidt data fra barn, for eksempel et årskull eller et utvalg av et årskull blant fylkets 10-åring (5. klassinger), burde inkluderes. Vedrørende plassering og antall feltstasjoner i kommunene ble det ønsket å se nærmere på en mulig kombinasjon av større stasjonære stasjoner i byene kombinert med datainnsamling i distriktskommunene, eventuelt i samarbeid med fastleger.

Hoveddelen av HUNT4 ble gjennomført i perioden 2017-2019, og resultatet må sies å være meget tilfredsstillende. Det pågår fortsatt datainnsamling i noen tilleggsprosjekter. HUNT4 ble også utvidet med en spørreskjemaundersøkelse i tidligere Sør-Trøndelag (figur 1), som inkluderte de nye kommunene sør i Trøndelag, og ble gjennomført i oktober og november 2019. Dette store tilleggsprosjektet ble realisert med finansiering fra Trøndelag Fylkeskommune, og som følge av at Trondheim kommune signaliserte et behov for bedre folkehelse- og levekårsdata. Nå dekker m.a.o. HUNT hele Trøndelag, og skiftet høsten 2019 navn til Helseundersøkelsen i Trøndelag (HUNT). Rapport fra denne siste store satsingen, som omfatter data fra 105.410 personer i alderen 18-100 år, er ikke inkludert i denne sluttrapporten.

Figur 1. Oversikt over HUNT-materialet.

Finansiering og økonomi

HUNT4 ble som tidligere datainnsamlinger basisfinansiert som et spleiselag mellom Helse- og omsorgsdepartementet (HOD), Helse Midt-Norge RHF, Trøndelag fylkeskommune og NTNU. For å konsolidere støtte fra politisk hold ble det tidlig etablert kontakt med politisk ledelse og embetsverket i HOD. Prosjektet ble også presentert på Stortinget for Helse- og omsorgskomiteen, samt stortingsbenken i Nord-Trøndelag på samling på Stjørdal i mai 2014. HUNT4 ble omtalt i St.meld. 19, «Folkehelsemeldingen Mestring og muligheter 2014-2015». En formell søknad til departementet om støtte på 45 millioner NOK ble sendt i nov. 2014. Kontakt opp mot Nord-Trøndelag fylkeskommune (NTFK) ble også raskt etablert og planer presentert og dialog igangsatt. HUNT4 møtte fylkestingskomiteen for utdanning i 2014, kultur og helse, og deretter fylkesrådsledelsen for å presentere planer og budsjett. NTFK uttrykte tidlig et ønske om å støtte HUNT4, og i februar 2015 vedtok fylkestinget å bevilge 7 millioner NOK til prosjektet. Fylkes- og stortingspolitikere fra Nord-Trøndelag bidro i stor grad til å fronte og støtte den nasjonale bevilgningen. På lik linje som for HOD og fylkeskommunen, ble prosjektplaner og budsjett presentert styret i Helse Midt-Norge RHF, det regionale Samarbeidsorganet, styret ved Det medisinske fakultet og andre relevante organer. Søknad til helseforetaket vedr. delfinansiering av 44 millioner NOK ble sendt mars 2014. Styret i HMN vedtok i november 2015 å støtte HUNT4 med de søkte midler. NTNU bidro som prosjekteier med sin del av budsjettet på 44 millioner NOK. I løpet av 2015 ble det klart at HUNT4s basisbudsjett på 140 millioner NOK var sikret (tabell 1).

Tabell 1 Finansiering av basis HUNT4 i Nord-Trøndelag.

Finansieringskilde (tall i mill NOK)	2015	2016	2017	2018	Totalt
Helse og omsorgsdepartementet	-	15	15(+2)*	15(+2)*	45 (49)*
NTNU	4	11	15	14	44
Helse Midt-Norge RHF	11	11	11	11	44
Nord-Trøndelag fylkeskommune	1	2	2	2	7
Total	23	39	39	39	140

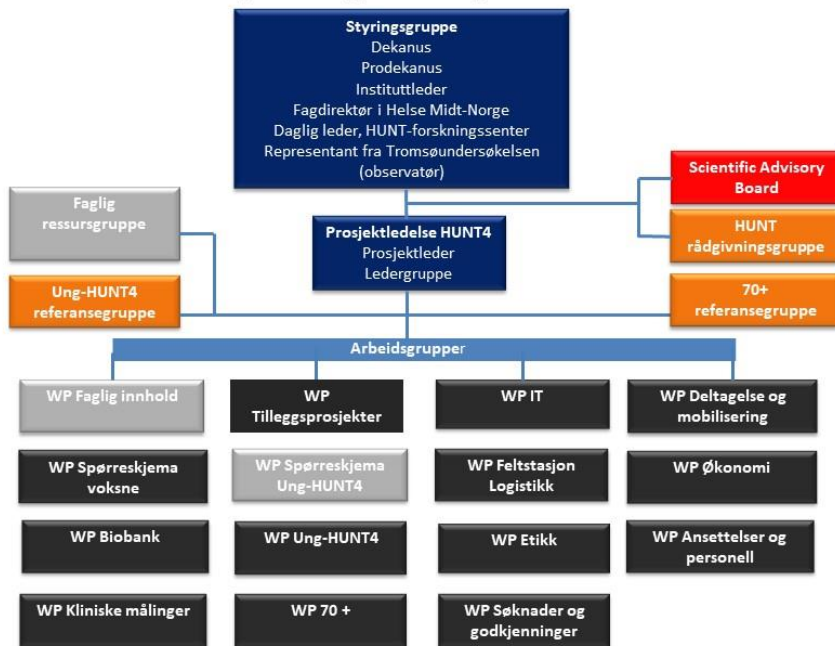
**Det ble i 2017 og 2018 tildelt 2 millioner ekstra per år fra HOD til gjennomføring av prosjektene om hørsel og psykiske lidelser.*

ORGANISERING

Høsten 2014 nedsatte dekan ved Det medisinske fakultet på vegne av rektor ved NTNU en styringsgruppe til å være prosjektets øverste organ, med representanter fra ledelsen ved Det medisinske fakultet, Institutt for samfunnsmedisin (ISM), HUNT forskningssenter, Helse Midt-Norge RHF, samt en observatør fra Tromsøundersøkelsen. For lokal og nasjonal forankring av HUNT4, var HUNT rådgivningsgruppe et sentralt organ. Denne gruppen besto av representanter fra fylkesrådet i Nord-Trøndelag, fylkeslegen, Helse Midt-Norge RHF, Helse Nord-Trøndelag, Folkehelseinstituttet, Kommunenes Sentralforbund og kommuner i Nord-Trøndelag. Under HUNT4 ble også en representant fra Regionalt brukerutvalg i Helse Midt-Norge RHF innhentet som medlem i gruppen. Organisering av prosjektet er vist i figur 2.

Bemanning på de store feltstasjonene ble gjennomført på oppdrag av HUNT4 av Helse Nord-Trøndelag (32 i sør og midtre del av fylket, og ca. 30 i nordlige del). På feltstasjonene i Stjørdal og Skogn var det primært ansatt 6 bioingeniører, 6 sykepleiere, 10 helsesekretærer, 4 verter, 2 ledere og 4 fysio- og ergoterapeuter. Småkommunene rekrutterte selv ansatte finansiert av HUNT4. Antall ansatte i hver småkommune varierte, ut fra antall deltakere som skulle inviteres og tidsperiode for dette, og andre avgjørende faktorer var hel- eller deltidstillinger og tilgjengelige ressurser i de ulike kommunene. Det var mellom 4-7 personer som til enhver tid skulle være tilstede på stasjonene i åpningstiden og betjene de ulike rommene samt mottak. I HUNT70+ ble koordinatorene ansatt i hver kommune, i de fleste kommuner var dette 2-5 personer i gitt periode mindre stillingsprosjenter. Totalt var rundt 300 medarbeidere ansatt for å gjennomføre HUNT4.

Prosjektorganisasjon HUNT4

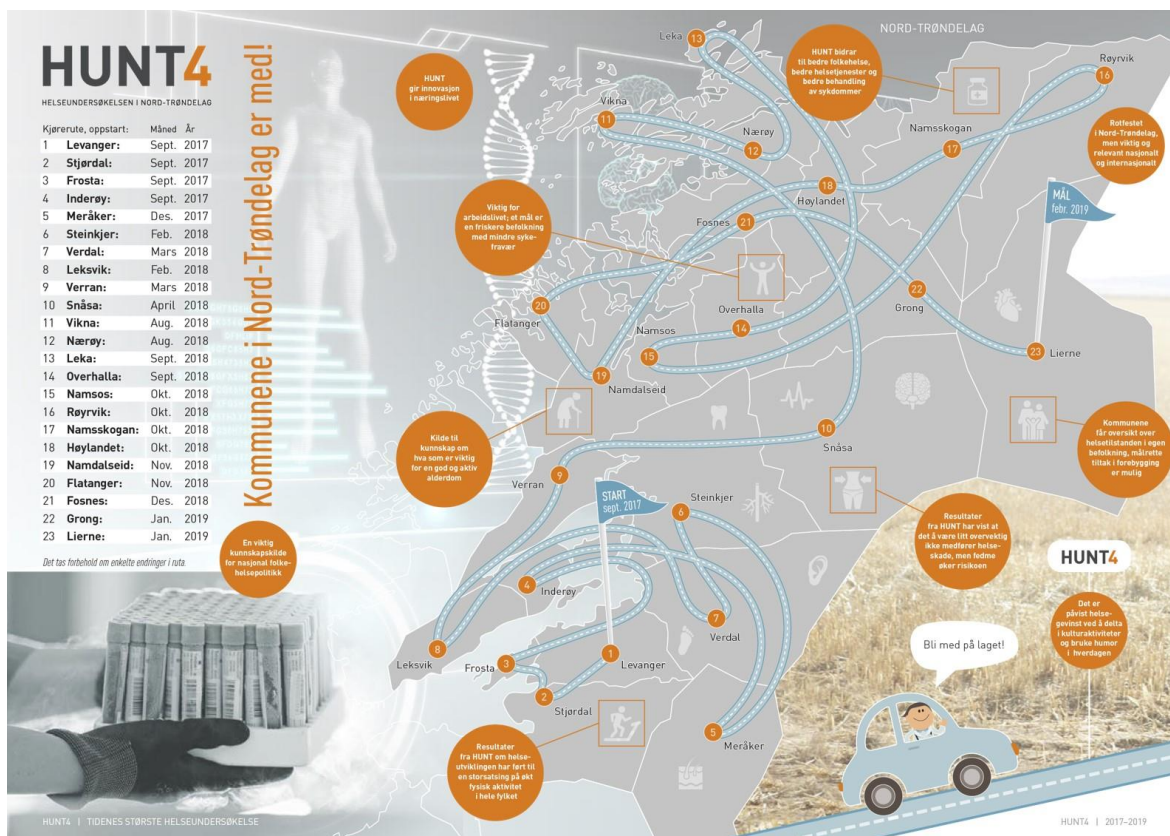
Figur 2. Organisering av HUNT4 prosjektet.

Gjennomføring og resultat

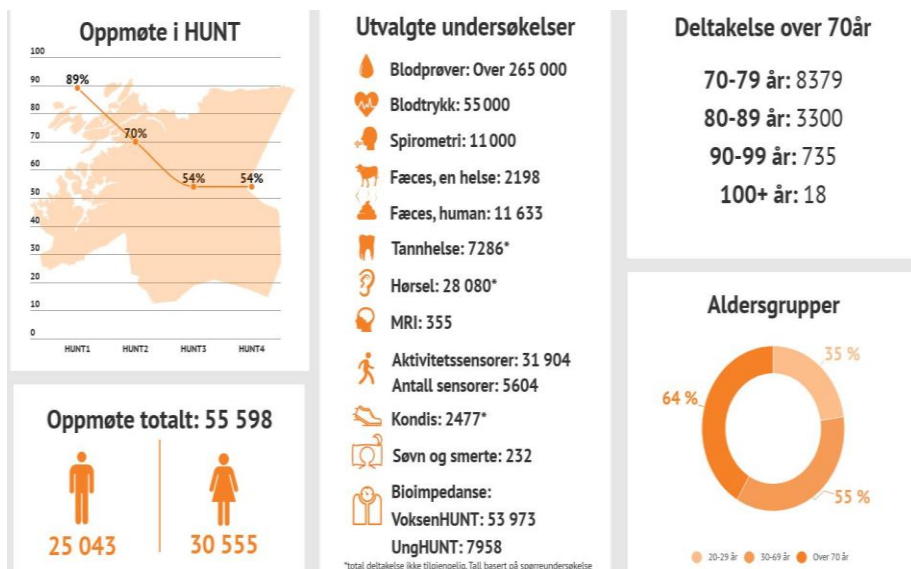
Prosjektgjennomføringen er utført innenfor gitte tidsmessige, budsjettmessige og politiske godkjente rammer. Datainnsamlingen i HUNT4 i Nord-Trøndelag ble gjennomført i perioden 4. september 2017 til 21. februar 2019, en periode på 18 måneder. Barne-HUNT for 10 åringer ble ikke gjennomført, da prosjektet ble vurdert som ikke-gjennomførbart av HUNT4 styringsgruppe basert på WP etikk sine vurderinger og manglende budsjett mai 2015. HUNT4 organisasjonen har besøkt og utført datainnsamling i alle 23 kommuner i tidligere Nord-Trøndelag (figur 3), og i alle ungdomsskoler og videregående skoler fylket.

Høy deltakelse, og et brudd med nedadgående trend i foregående HUNT-er når det gjelder deltakelse var et av hovedmålene i HUNT4. Deltakelsen for voksne ble på 54%, det samme som i HUNT3. På grunn av folketallsøkningen deltok nesten 5000 flere i HUNT4 enn i HUNT3 (figur 4).

Antall deltakere ble fordelt med 25043 menn og 30555 kvinner. 35% av inviterte mellom 20 og 29 år deltok, det var 3 prosentpoeng bedre enn i HUNT3. 55% av de mellom 30 og 69 år deltok og 64% av de over 70 år. 36% av inviterte innbyggere med innvandrerbakgrunn deltok i HUNT4.

Figur 3. Tidsplan for gjennomføring av datainnsamlingen i fylket.

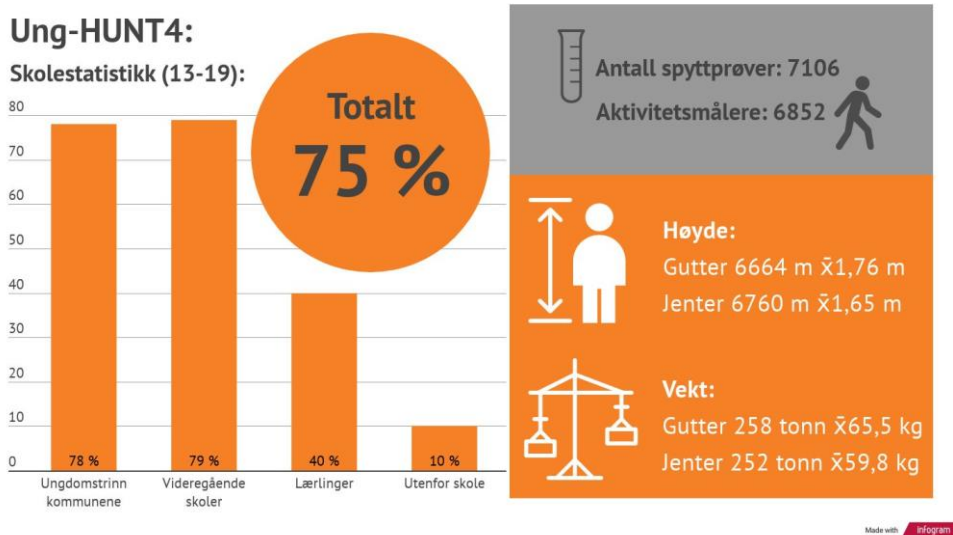

Figur 4. Oppmøte og deltakelse i HUNT4 for voksne. (Tallene er ikke endelig kvalitetssikret).

Ung-HUNT4

75% av inviterte ungdommer mellom 13 og 20 år deltok i Ung-HUNT4. På ungdomstrinn var prosenten 78, i videregående skole ble resultatet 79% (figur 5). 40 % av lærlingene i målgruppen deltok, noe som er en betydelig forbedring fra tidligere Ung-HUNT-er. Årsaken

er at Ung-HUNT fikk komme på lærlingesamlingene rundt omkring i fylket, og her fikk de som ønsket det av lærlingene fylle ut papirskjema, og tilbud om senere å delta i kliniske undersøkelser på skolene hvis de ønsket det. 10% av de som dropper ut av skolen deltok. Det er noe under målet, men erfaringer viser at det er svært vanskelig å mobilisere denne gruppen til å delta.

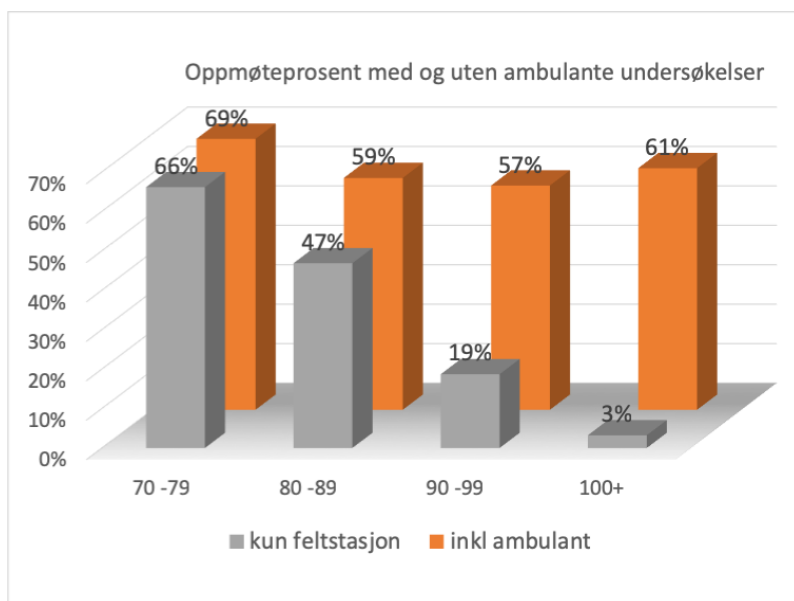

Figur 5. Deltakerstatistikk fra Ung-HUNT4. (Tallene er ikke endelig kvalitetssikret).

HUNT4 70+

Innhold i HUNT 70+ ble basert bl.a. på rapporten Gammel-HUNT, samt innholdet i Tromsøundersøkelsen og Generasjon 100. Nasjonalt kompetansesenter for aldring og helse (Aldring og helse), var tidlig involvert som potensiell samarbeidspartner, allerede gjennom deltagelse i arbeidsgruppen for Gammel-HUNT. Man inngikk tidlig samtaler om ønsker for innhold av undersøkelser og spørsmål for vurdering av kognitiv funksjon. Eldrehelse fikk et stort fokus i HUNT4, noe som resulterte i et eget prosjekt for aldersgruppen 70+. Det var en egen 70+-stasjon på feltstasjonene, der fysisk funksjon og kognitive ferdigheter ble undersøkt. På feltstasjonen kom 70+ i tillegg til ordinær basisundersøkelse. 70+ inkluderte også et tilbud om hjemmebesøk til eldre som ikke hadde mulighet til å møte på feltstasjon selv, eller at undersøkelsen foregikk på sykeheim/institusjon. Det ble opprettet et eget Ambulant team i alle kommuner, som kommunene selv hadde ansvar for. Tannhelsetjenestens kompetansesenter i Midt-Norge (TkNM) kom inn som samarbeidspartner om oral helse og ernæring.

Det ble gjennomført 1481 hjemmebesøk, dette økte oppmøteprosent fra ca. 41 % til 58 % i aldersgruppen over 80 år (figur 6).

Figur 6. Oppmøte i 70+ gruppen. (Tallene er ikke endelig kvalitetssikret).

Tilleggsprosjektene i HUNT4

Med HUNT4 som plattform er gjennomføring av tilleggsprosjekter for eksterne fagmiljø en unik mulighet, som beriker datamaterialet og forskningsmulighetene i HUNT. Tabell 2 viser oversikt over prosjektene og deres finansiering.

Tabell 2. Oversikt over tilleggsprosjektene i HUNT4, deres budsjettramme finansiert av eksterne aktører/institusjoner og samarbeid utenom NTNU/HMN.

Tilleggsprosjekt eksternt finansiert		
1	Hørselsprosjektet (Samarbeid Folkehelseinstituttet)	9,2 mill NOK
2	Tannhelse store feltstasjoner + spørreskjema 3 små stasjoner (TkMN)	12,0 «
3	HUNT En Helse (Veterinærinstituttet og NMBU)	9,8 «
4	Hjernetrim / MR	7,7 «
5	Kondisjonstest + ekkokardiografi	9,0 «
6	Psykisk helse/rus (Folkehelseinstituttet)	6,8 «
7	Cøliaki	18,0 «
8	Trondheim 70+	2,2 «
9	Osteoporose 1 mill fra HUNT4-rammen, resten eksternt finansier	1,5 «
10	Kostholdsprosjekt	0,5 «
11	Lunge, tilleggsprosjekt	3,0 «
12	HUNT i Trøndelag, Trondheim/Sør-Trøndelag (Trøndelag fylkeskommune)	5,2 «
	SUM	84,9 mill NOK

Datamaterialet

Vi har nå usedvanlig omfattende og spennende data som kan svare på en rekke nye og gamle uløste problemstillinger, og nytt i HUNT4 var innsamling av data som objektive fysiske målinger, total kroppssammensetning, hørsel, mikrobiom fra munn og tarm, komplett kostholdsdata samt kognitiv og fysisk funksjon hos eldre. Kombinasjonen av data fra spørreskjema, kliniske målinger, biologiske prøver og registre av alle typer over tid, gir uante muligheter for medisinsk og samfunnsvitenskapelig helseforskning. Nå roper fagmiljøene etter finansiering av ny og spennende forskning.

Rammevilkår, nytt lovverk

HUNT4 ble godkjent og fikk konsesjon fra Datatilsynet for å utvide HUNT etter Helseregisterlovgivningen. REK ble konsultert, og gav viktige innspill til prosjektet. I 2018 ble HUNT og liknende befolkningsbaserte helseundersøkelser forskriftsbasert, og omfattet av ny personopplysningslov og EUs personvernforordning (GDPR). Dette har tydeliggjort HUNT's rolle i samfunnet, og under hvilke rammevilkår HUNT kan operere. En ny nasjonal helseanalyseplattform er under utvikling, noe som kan bidra til at det blir enklere med registerbasert forskning i Norge.

Det har pågått et arbeid i Norges forskningsråd som omfatter mer forutsigbar finansiering av datainnsamlingene i HUNT. Som bakgrunn for dette har Helse- og omsorgsdepartementet (HOD) fremhevet at de historisk sett jevnlig har bidratt med midler til HUNT og liknende undersøkelser, men med et ønske om å få dette inn i mer formelle rammer gjennom et program i Forskningsrådet.

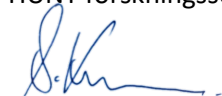
Oppsummering

Det er gjort en formidabel innsats fra en lang rekke bidragsytere, samarbeidspartnere, ansatte og tilknyttede fagfolk i gjennomføringen av HUNT4. En innsats som for mange ofte langt har oversteget det man kan forvente. Spesielt vil vi takke kommunene og skolene for den positivitet og entusiasme HUNT4 ble møtt med i hele gjennomføringsperioden. Vi ønsker også å takke fastlegene og helsetjenesten ellers, som har ivarettatt deltakere som har fått påvist helseforhold som trengte behandling. Uten dette samarbeidet hadde HUNT vært et umulig prosjekt. En stor takk til alle involverte, som vi håper sitter igjen med viktige erfaringer, ny kunnskap, innsikt og forhåpentligvis også mange gode minner.

Vi håper resultatet svarer til investeringen, og at vi sammen kan dra nytte av all den nye kunnskap som foreligger og vil bli publisert framover, alt fra folkehelseutvikling, helse og sykdom, trivsel og livskvalitet, helsetjenester og omsorg. Vi ønsker å bidra med kunnskap for en bedre verden i framtiden.

Levanger, desember 2019

HUNT forskningscenter

Steinar Krokstad

daglig leder